

КИТОБ ВА КИТОБХОНЛИК-МАЪНАВИЯТ КЎЗГУСИ

Эргашев Фирдавс

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7049280>

Бугунги кунда жамиятда китобнинг маънавий ҳамда ахлоқий озуқа, маданият ва тил равнақи учун асосий манба, авлодлардан-авлодларга ўтиб келаётган интеллектуал мерос сифатида мавқеи ҳамда аҳамиятини сақлаш ва ҳатто тиклашга эҳтиёж сезилапти. Бадиий адабиётнинг одамларга таъсири ҳақида гапирар эканмиз, аввало исталган бадиётга хос адабиётнинг ахлоқийэстетик қиррали эканлигини таъкидлаш жоиз. Аслида адабиёт зеҳният доирасини кенгайтириб, ҳар қандай исталган ёшдаги китобхонга инсон ҳаётида нималарга эришиши, ёки кутилмаган ҳодисотларга рўбарў келганда қандай ҳолатга тушиб қолиши мумкинлигини кўрсатиб, хулоса чиқаришга сабабчи бўлиб, унинг асосида ҳиссий тажрибани оширади, бадиий дидни шакллантиради, қайсидир ўринларда эстетик завқ бағишлайди, замонавий одам ҳаётида эгаллаши мумкин бўлган жараёнларга интилишни ўргатади.

Президент Шавкат Мирзиёев таъкидлаганларидек, “...ҳар қайси давлат, ҳар қайси халқ интеллектуал салоҳияти, юксак маънавияти билан қудратлидир. Бундай енгилмас куч манбаи эса аввало инсоният тафаккурининг буюк кашфиёти – китоб ва кутубхоналарда... Имом Бухорий, Беруний, Хоразмий, Ибн Сино, Жалолиддин Румий, Алишер Навоий мероси халқимизнинг миллий юксалишига катта ҳисса қўшган”. Аслида китобхонлик, бадиий адабиёт тарбия, таълим ва ривожланиш каби ташқи омилларни шакллантирувчи восита сифатида саналса, унда ифодаланган воқеий лаҳзалари шахсиятга таъсир қилади ва натижада, инсон мазкур бир доира ёки соҳага оид билим манбаини ошириб, баъзи ўринларда ҳатто маданий озуқа ҳам олади.

Ҳаётда жуда муҳим дўст борки, соҳибқирон Амир Темур таъбири билан айтганда: “...барча бунёдкорлик, яратувчилик ва ақл-идрокнинг, илму дониши асосидир ва ҳаётни ўргатувчи мураббийдир”. Ана шу садоқатли, ишончли ҳамроҳ – китоб. Ҳар доим баркамол шахсни тарбиялаш ва шакллантириш таълимнинг асосий таркибий қисмларидан ҳисобланиб келинган. Таълим жараёнида бадиий адабиётнинг энг муҳим, асосий вазифаси ўсиб келаётган ёш авлодга умумлаштирилган бошқа фанлар кесимидаги “назарий” билимлар билан бир қаторда, адабий асар орқали ёшларда чуқур ва барқарор инсоний туйғуларни шакллантириш, фикр юритишга ундаш, дунёқарашини кенгайтириш, оламдаги ўзгаришларни илғаш, шахснинг хулқ-атворини тўғри йўналтиришга

ундовчи таъсир кучидан фойдаланиш саналади. Биз биламизки, кўпинча бадий асарларда тўқималарга бой ҳаётӣ воқеалар ҳам тасвирланади. Китобхон ҳар бир ўқиган асаридан тегишли хулосани чиқариши ва ўзи учун нима муҳимлигини идрок қилиши мумкин. Нима бўлганда ҳам – ҳар бир ҳодисотдан бир ҳикмат излаш мумкин...хоҳ у реалистик, хоҳ фантастик жанрдаги асар бўлсин. Одамларга фантастика жанрига хос бўлган асарлар таъсири ҳақида гапирсак, ўқилган турли хил китобларнинг якуний таъсирида эмоционал ҳиссий импульсларнинг 95 яратувчанликка ундаши, бирорта янгиликка сабабчи бўлганини ҳам кўришимиз мумкин. Мумтоз адабиёт шахсиятни ривожлантиришнинг маълум босқичларида, китобхонни эзгуликка чорлаши, воқеалар ва қаҳрамонларнинг хатти-ҳаракати бугунги замонавий ҳаёт тажрибасига мос келмаса-да, барибир ҳаётга бўлган соф инсоний туйғулар маълум бир руҳий куч сифатида таъсир қилиши мумкинлигини эътироф этиш ўринли. Л.Н.Толстой айтганидек: “...турли хил эртаксифат ҳикояларни - аслида тинчланиш учун ўқийман, зеро уларда гўзал ҳаёт манзараси эҳтиросларга бой бўлса-да, баъзи кезлари олижанобликка ундайди, бу каби асарлардан ўзим учун бир қаҳрамон образини яратишда фойдаланаман”. Бугунги кун китобхони учун китоблар силсиласи турлитуман. Хоҳ кўлэзма ҳолатида, хоҳ босма, хоҳ рақамли электрон тарзда олиб ўқиш имконияти мавжуд. Аслида ким учундир босма нашрни кўлга олиб ўқиш завқ берса, кимдир планшетдан ўқиган асарини тўлқинланиб ҳикоя қилиб бериши мумкин. Ўсиб келаётган болаларни гўдаклигидан бадий адабиёт намуналари билан таништириб бориш, адабиётга ошно қилиш, кичик ёшдан китобсевар қилиб улғайтириш – чамамда бутун жамият вакиллариининг муҳим вазифаси. Зеро, Президентимиз Ш.М.Мирзиёев таъкидлаганларидек: “...китобни ўқиш, ўқитиш етарли даражада эмас. Болаларимизни боғча ёшидан, бошланғич синфлардан кичик-кичик китобларга ўргатиш, шу орқали уларни китобсевар этиб улғайтириш зарур. Шундагина жамиятимизда китобхонлик муҳити шаклланади, бошқалар ҳам китоб ўқишга қайтади”. Мамлакатимизда ўсиб келаётган ёш авлоднинг китобхонлик маданиятини ошириш учун амалга оширилаётган ислоҳотлар бежизга эмас, бинобарин, келажак авлоднинг камолоти илм олиш, билимли бўлиш билан белгиланади. Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан 2017 йилнинг 12 январь куни “Китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини оширишга қаратилган” фармойиши эълон қилинган эди. Шу фармойиш билан бир қаторда Президентимизнинг 2017 йил 18 апрелда «Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий боғи

худудида Адиблар ҳиёбонини барпо этиш тўғрисида»ги қарори ҳам имзоланди. Мазкур ҳужжат ижроси доирасида Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий боғи худудида кенг кўламли бунёдкорлик ишлари олиб борилиб, боғ худуди ободонлаштирилди. Ва ниҳояси сифатида, 2020 йил баҳорда Давлатимиз раҳбари ташаббуслари асосида “Адиблар ҳиёбони” барпо этилди. Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий боғи худудида кенг кўламли бунёдкорлик ишлари амалга оширилди. Ушбу ҳиёбонда Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси биноси, Зулфия, Ойбек, Ҳамид Олимжон, Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Муҳаммад Юсуф, Ғафур Ғулом ва бошқа атоқли ватанпарварлар сиймоси акс этган ҳайкалларни кўриш мумкин. Бу эса ўз навбатида, юртимизда китобхонлик савияси ошишига, янгидан-янги сермазмун китоблар чоп этилишига омил бўлувчи муҳим одимдир. Чунки ҳиёбонга ташриф буюрган китобхон – адибларнинг сиймоларини кўриб, улар ёзиб қолдирган асарлар билан танишишга ошиқади, ҳатто боғ манзараси уларни сирли бир китобсеварлик оламига олиб киради. Мамлакатимизда бу борадаги амалга оширилаётган ислохотларнинг барчаси – ўсиб келаётган ёш авлодни бевосита билимли ва китоб орқали дунёқараши кенг бўлишга қаратилгандир. Ана шундай имкониятлардан оқилона фойдаланиб, янгидан-янги нашрдан чиқаётган сермазмун асарларни ўқиб бориш ҳам ёшларнинг онги ўсиши, тафаккури теранлашиб, ўзининг мустақил фикрига эга бўлишига имкон беради.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ш.Мирзиёев: Ҳар қайси давлат, ҳар қайси халқ интеллектуал салоҳияти, юксак маънавияти билан қудратлидир. Анқара шаҳрида Туркия Республикаси Президенти ҳузуридаги Халқ кутубхонасининг очилиш маросими. 20 фев.2020 й
2. А.Абдуллаев.Мутолаа маданияти ва интеллектуал салоҳият. Халқ сўзи. 14 фев.2017 й
3. М.Ғаниева. Мутолаа мўъжизаси. Адолат ижтимоий сиёсий газета.2020й 18-сон.
4. Ўзбекистон стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш. Китоб ва китобхонлик – инсон маънавияти кўзгуси. 10.09.201
5. <https://surxondaryo.adliya.uz/uz/news/detail.php?ID=33659>
6. <https://ja-jp.facebook.com/Mirziyoyev/posts/746955732135217/>
7. <http://www.cisc.uz/habar-Kitob-o-qimagan-xalq-johillikka-mahkum-207>